ABDURRAHMAN b. HÂRİS

(عبدالرحمن بن الحارث)

Ebû Muhammed Abdurrahmân b. el-Hâris b. Hişâm b. el-Mugīre el-Mahzûmî (ö. 43/663-64)

Hz. Osman zamanında Mushaf nüshalarının çoğaltılmasıyla görevlendirilen heyetin üyesi, tâbiî.

Hicretin birinci yılında doğduğu bilinmektedir. Babasının vefatından sonra annesinin Hz. Ömer'le evlenmesi üzerine onun himayesine girdi. Asıl adı İbrâhim'-di; ancak halifeliği sırasında, peygamber adı taşıyanların isimlerini değiştirmeyi düşündüğü sıralarda Hz. Ömer, ona Abdurrahman adını verdi. İlmi ve cömertliğiyle tanınan ve Hz. Osman'ın kızıyla evlenen Abdurrahman, Hz. Âişe ile birlikte Cemel Savaşı'na katıldı. Onu çok takdir eden Âişe, "Abdurrahman b. Hâris gibi on çocuğum olsaydı, evimde oturup onları yetiştirmeyi her şeye tercih ederdim" derdi.

Hz. Osman, Mushaf nüshalarını çoğaltıp çeşitli bölgelere göndermeye karar verince, bunu gerçekleştirmek üzere Zeyd b. Sâbit, Saîd b. Âs ve Abdullah b. Zübeyr ile birlikte damadı Abdurrahman'ı da görevlendirdi. Ayrıca Osman şehid edildiği sırada Abdurrahman yanında bulunduğu için yaralanmıştı.

Rivayet ettiği hadisleri Hz. Ömer, Osman, Ebû Hüreyre, Âişe, Ümmü Seleme gibi sahâbîlerden nakletmiş, kendisinden de **fukahâ-i seb'a*** dan biri olan oğlu Ebû Bekir, ayrıca Ebû Kılâbe, Şa'bî gibi muhaddisler rivayette bulunmuşlardır. Rivayet ettiği hadisler *Ṣaḥîḥ-i Buḫârî* ile dört büyük sünende yer almıştır. Abdurrahman, Muâviye'-nin hilâfet yıllarında Medine'de vefat etmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *eṭ-Ṭabaḳātü'l-kübrâ* (nşr. İhsan Abbas), Beyrut 1388/1968, V, 5-6; Buhârî, *et-Târîḫu'l-kebîr* (nşr. Abdurrahman b. Yahyâ el-Yemânî v.dğr.), Haydarâbâd 1360-80/1941-60, V, 272; İbn Abdülber, *el-İstî'âb* (*el-İṣâbe* içinde), Kahire 1328, II, 426; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ġābe* (nşr. Muhammed İbrâhim el-Bennâ v.dğr.), Kahire 1390-93/1970-73, III, 431-432; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ'*, III, 484-485; İbn Hacer, *el-İṣâbe*, Kahire 1328, II, 394; III, 66.

 SELAHATTİN POLAT

ABDURRAHMAN b. HASSÂN b. SÂBİT

(عبدالرحمن بن حسان بن ثابت)

Ebû Saîd Abdurrahmân b. Hassân b. Sâbit el-Hazrecî el-Ensârî (ö. 104/722-23)

Hz. Peygamber'in şairi Hassân b. Sâbit'in oğlu, şair tâbiî.

Hicretten 6 yıl sonra (m. 627-28) doğdu. Annesi, Hz. Peygamber'in hanımı Mâriye'nin kız kardeşi Sîrîn'dir. Peygamber hayatta iken doğduğu için sahâbî olduğunu söyleyenler varsa da onu tâbiî sayanlar çoğunluktadır. Hayatının büyük bir kısmını, doğum yeri olan Medine'de geçirmiş, bir süre de Dımaşk'ta kalmıştır.

Devrinin bazı şairleriyle giriştiği hiciv yarışında zaman zaman babasından destek görmüş, Muâviye'nin halifeliği döneminde yazdığı hicivlerle Emevîler'i rahatsız etmiştir. Muâviye'nin kızı Remle hakkında söylediği beyitler dolayısıyla kendini hicveden Yezîd'i, yazdığı bir şiirle mağlûp etmiştir. Bunu hazmedemeyen müstakbel halife, anlayışlı olmasını tavsiye eden babasını da dinlemeyerek, hıristiyan şair Ahtal'-dan yardım istemiş, o da kendisini himaye edeceğine dair söz aldıktan sonra Abdurrahman'ın şahsında ensarı hicvetmiştir. Ahtal'ın bu hicviyesi müslümanları üzmüştür.

Babasından, annesinden ve diğer bazı sahâbîlerden pek az rivayeti vardır. Şiirleri, Sâmî Mekkî el-Ânî tarafından *Şi'ru 'Abdirraḥmân b. Ḥassân el-Enṣârî* adıyla neşredilmiştir (Bağdat 1971).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *eṭ-Ṭabaḳātü'l-kübrâ* (nşr. İhsan Abbas), Beyrut 1388/1968, V, 266; VIII, 212, 215; Cümahî, *Ṭabaḳātü fuḥûli'ş-şu'arâ'* (nşr. Mahmûd Muhammed Şâkir), Kahire 1394/1974, I, 150, 461-466; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ġābe* (nşr. Muhammed İbrâhim el-Bennâ v.dğr.), Kahire 1390-93/1970-73, III, 434-436; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ'*, V, 64-65; İbn Hacer, *el-İṣâbe*, Kahire 1328, III, 67; a.mlf., *Tehẕîbü't-Tehẕîb*, VI, 162-163; Sezgin, *GAS* (Ar.), II/3, s. 174-175; Ömer Ferrûh, *Târîḫu'l-edebi'l-'Arabî*, I, 313, 384, 414-417, 518, 555-556; Yâsîn el-Eyyûbî, *Mu'cemü'ş-şu'arâ'*, Beyrut 1982, s. 258; R. Blachère, *Târîḫu'l-edebi'l-'Arabî* (trc. İbrâhim Kîlânî), Dımaşk 1404/1984, s. 349-350.

 SELAHATTİN POLAT

ABDURRAHMAN el-HÂZİNÎ

(عبدالرحمن الخازني)

Ebü'l-Feth Abdurrahmân Mansûr el-Hâzinî

XII. yüzyılda İran'da yaşamış astronom, mekanikçi ve ilmî alet yapıcısı.

Kaynaklarda zaman zaman İbn Heysem, Ebû Ca'fer el-Hâzin ve Ebü'l-Fazl el-Hâzimî ile karıştırılan Abdurrahman el-Hâzinî, Ebü'l-Hüseyin Ali b. Muhammed el-Hâzin el-Mervezî'nin Bizans asıllı kölesidir. Sahibinin Merv sarayında **hâzin** (hazinedar) olmasından dolayı el-Hâzinî nisbesiyle tanınmıştır. Ebü'l-Hüseyin el-Hâzin'in sağladığı imkânlarla, devrinde mümkün olabilen en iyi eğitimi gördü; özellikle felsefe ve matematik tahsil etti. Selçuklu Sultanı Sencer devrinde (1118-1157) bir ilim ve edebiyat merkezi haline gelen Merv'de, sarayın desteğiyle çalışma ve araştırmalarını yürüttü. Uzun yıllar en güvenilir **zîc*** olarak kabul edilen ünlü zîcini Sultan Sencer için hazırladı ve yine onun hazinesinde kullanılmak üzere, kendisine her çağın ilmî alet yapıcıları arasında mümtaz bir mevki kazandırmış olan "mîzânü'l-hikme" adını verdiği bir hidrostatik terazi yaptı. Bu terazi sayesinde metallerin ve taşların saf olup olmadıkları, iki elementten meydana gelen alaşımlarda metallerin karışma oranları bulunabiliyordu. Bu terazi hassasiyet yönünden daha önce yapılanlardan çok üstündü.

Abdurrahman el-Hâzinî, aynı zamanda riyâzet yolunu takip eden dindar bir kimseydi; bir derviş gibi giyinir, çok az yer ve evinde tek başına yaşardı. Kendisine verilen mükâfatları kabul etmediği, bir keresinde Sultan Sencer'in gönderdiği bin dinarı, cebinde on dinarının olduğunu ve bu paranın kendisine üç yıl yeteceğini söyleyerek geri çevirdiği rivayet edilir. Öğrencilerinden yalnız Hasan es-Semerkandî'nin adı bilinmektedir. Hayatı hakkında fazla bilgi bulunmayan Hâzinî'nin çalışmaları da henüz bütünüyle incelenmiş değildir. Bu incelemeler tamamlandığında bazı şüpheli ve yanıltıcı hususların açıklığa kavuşacağı umulmaktadır. Mevcut bilgilere göre ise Hâzinî'nin ilmî yönden değerlendirmesini yapmak oldukça güçtür. Bir statik ve hidrostatik bilgini olarak kendinden önceki araştırmacılara çok bağımlıdır ve özellikle Bîrûnî ile Asfizâ-